

اثربخشی آموزش حل مسئله بر نگرش اجتماعی دختران بزهکار شهر تهران

غلامعلی افروز

دکتری تخصصی روان شناسی و آموزش کودکان استثنایی، استاد ممتاز دانشگاه تهران

علی اکبر ارجمندنیا

دکتری تخصصی روان شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشیار دانشگاه تهران

فریده حمیدی

دکتری تخصصی روان شناسی و آموزش کودکان استثنایی، استادیار دانشگاه شهید رجایی

اعظم برهان^۱

کارشناس ارشد روان شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشگاه تهران

دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۰۱/۲۲ دریافت نسخه نهایی: ۱۳۹۴/۰۲/۱۶ پذیرش مقاله: ۱۳۹۴/۰۲/۲۹

چکیده

چکیده

پژوهش حاضر، به بررسی اثربخشی مهارت حل مسئله بر نگرش اجتماعی دختران بزهکار شهر تهران پرداخته است. در این پژوهش از روش تحقیق آزمایشی از نوع طرح پیش آزمون و پس آزمون با گروه کنترل استفاده شده است. ابزار جمع‌آوری داده‌ها در این پژوهش پرسشنامه حل مسئله دزوریلا و گلدفریدو پرسشنامه نگرش‌سنج است. جامعه آماری این پژوهش کلیه دختران بزهکار مقیم کانون اصلاح و تربیت شهر تهران بوده‌اند. نمونه آن ۳۲ نفر از بزهکارانی که کم‌ترین نمرات را گرفتند، و با روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شده و در هر گروه آزمایش (۱۶) و گواه (۱۶) نفر جایگزین شده‌اند. برای تحلیل داده‌های گروه آزمایش علاوه بر روش آمار توصیفی، از تحلیل کوواریانس چند متغیری استفاده شد و سطح معنی‌داری در این تحقیق در نگرش اجتماعی ($P < 0/05$) است. یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان داد، که آموزش مهارت حل مسئله موجب بهبود نگرش اجتماعی و افزایش مهارت حل مسئله دختران بزهکار گروه آزمایش می‌شود.

کلیدواژه‌ها: حل مسئله، نگرش اجتماعی، بزهکاری

¹ . a.borhan@ut.ac.ir

مقدمه

مفهوم نگرش نیز به عنوان یکی از زمینه‌های اصلی و مهم آن شناخته شد، به گونه ای که روان‌شناسی اجتماعی در اوایل دهه ۱۹۵۰ با تعریف نگرش‌ها مشخص می‌شد و نگرش‌ها سنگ‌بنای روان‌شناسی محسوب می‌شدند (اتکینسون و همکاران^۶، ۲۰۰۱: ترجمه‌ی رفیعی، ۱۳۸۶).

اصطلاح «نگرش» از نظر روان‌شناسان معانی مختلفی دارد. در یکی از قدیمی‌ترین کاربردهای این کلمه، معنی آن وضع و حالت بدنی بود، اما در تعاریف فعلی، نگرش بیشتر به جنبه ذهنی و روانی فرد اطلاق می‌شود (کریمی، ۱۳۸۰).

روان‌شناسان اجتماعی نگرش را شامل سه مؤلفه شناختی، عاطفی و رفتاری می‌دانند. (اتکینسون و همکاران، ۲۰۰۱؛ ترجمه‌ی رفیعی، ۱۳۸۶). از آن جایی که حل مسئله شیوه ای است که بر روی مولفه های شناختی تاثیر می گذارد. پس می توان گفت که آموزش حل مسئله می تواند بر تغییر نگرش افراد تاثیر بگذارد.

نتایج پاره‌ای از تحقیقات نشان می‌دهند که یکی از شاخص‌های مهم سلامت روان، توانایی حل مسئله و تغییر در نگرش فرد برای تصمیم‌گیری است (بورنشتاین^۷، ۲۰۰۳). نتایج پاره‌ای دیگر از پژوهش‌هایی که زیر تأثیر تفکر دوگانگی جسم و ذهن، انجام شده، نشان

بزه در فرهنگ لغت به معنی گناه، خطا و جرم است و منظور از بزهکاری، اعمال و رفتارهایی است که بر خلاف قانون، ارزش‌ها و باورهای فرهنگی جامعه، توسط افراد زیر ۱۸ سال رخ می‌دهد و نشانگر آن در نوجوانان می‌تواند دزدی، پرخاشگری، فرار از منزل، فرار از مدرسه، سوء مصرف مواد مخدر، رفتارهای جنسی قبل از موعد، قتل، قاچاق و همانند آن‌ها باشد (اوربانیوک، آندرس، استرید و مولل^۲، ۲۰۰۶؛ وان کامن، لوبر و استوهامر-لوبر^۳، ۱۹۹۱).

در کل، بزهکاری نوجوانان، یک سازش نایافتگی با اجتماع است (منصور، ۱۳۸۵) که در سه زمینه رخ می‌دهد: ۱) بزهکاری علیه اشخاص عادی جامعه مانند ضرب و جرح و تجاوز؛ ۲) بزهکاری علیه دارایی و مالکیت دیگران مانند دزدی و جعل اسناد و ۳) بزهکاری علیه نظم عمومی مانند فحشا و خرید و فروش مواد مخدر، گابریل، مک نیک و اسکولی‌سینگر^۴، ۱۹۸۱؛ مک گلدریک و کارتر^۵، ۱۹۹۹).

پژوهش درحوزه نگرش سال‌هاست که روان‌شناسی اجتماعی را به خود مشغول داشته است از هنگامی که روان‌شناسی اجتماعی به عنوان یک رشته مستقل و یکی از شاخه‌های اصلی روان‌شناسی مطرح شد

². Urbaniok, Endrass, Astrid, & moll

³. Van Kammen, Lober & Stouthamer-loeber

⁴. Gabriell, Mechnick & Schulisinger

⁵. Mcgoldrick & Carter

⁶. Atkinson

⁷. Bornshtein

حل مسئله بر نگرش اجتماعی دختران بزهکار شهر تهران است.

روش

پژوهش حاضر از نوع نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون، پس آزمون با گروه کنترل است. در این طرح آزمودنی‌ها به صورت در دسترس و با استفاده از نمونه‌برداری تصادفی دو گروه معادل یکدیگر تشکیل شد و سپس در یک پیش آزمون، متغیر وابسته (نگرش اجتماعی) مورد سنجش قرار گرفت و سپس متغیر مستقل (حل مسئله) در گروه آزمایشی اعمال شد و پس از پایان دوره‌ی آموزش، دو گروه کنترل و آزمایش مورد سنجش قرار گرفتند. در این پژوهش متغیرهایی از جمله سن، سطح فرهنگی-اقتصادی و جنسیت کنترل شدند. جامعه‌ی آماری این تحقیق را کلیه نوجوانان دختر ساکن در کانون اصلاح و تربیت شهر تهران تشکیل می‌دهند. نمونه شامل ۳۲ نفر (۱۶ نفر آزمایش و ۱۶ نفر کنترل) است، که به صورت گزینش هدفمند انتخاب شدند. به این صورت که در این مرکز ابتدا پرسش‌نامه‌ها (حل مسئله، نگرش اجتماعی) توزیع شد. از میان افرادی که کم‌ترین نمرات را گرفتند و با روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شده و در هر گروه آزمایش (۱۶) و کنترل (۱۶) نفر جایگزین شده‌اند.

روش اجرا به این ترتیب بود که با مراجعه به کانون اصلاح و تربیت تهران و انجام هماهنگی‌های لازم با مسئولان مربوطه با

داده‌اند که عوامل شناختی، نقش بسیار مهمی در ایجاد مشکلات جسمانی داشته و تأثیر درمانی مداخله‌های بالینی مبتنی بر جنبه‌های شناختی در پیشگیری و مهار این گونه مشکلات معنادار بوده‌اند. از دیدگاه بک^۸ (۱۹۸۳)، نگرش‌های ناکارآمد عبارتند از: نگرش‌هایی که فرد را در برابر افسردگی آسیب پذیر می‌کنند این نگرش‌ها بلافاصله و بعد از وقوع رویدادهای منفی زندگی فعال می‌شوند و پس از فعال شدن الگویی از پردازش اطلاعات را تحریک می‌کنند که سوگیری منفی دارند. همان‌طور که گفته شد نگرش اجتماعی یک مولفه‌ی شناختی است و آموزش حل مسئله می‌تواند بر روی مؤلفه‌های شناختی تأثیر بگذارد. و بزهکاران به دلیل وقوع رویدادهای منفی که در زندگی آنها رخ داده است با توجه به دیدگاه بک (۱۹۸۳) دارای نگرش‌های ناکارآمد هستند همان‌طور که می‌دانیم بزهکاران جزء افراد خاص هر جامعه قرار می‌گیرند و به دلیل داشتن شرایط خاص آن‌ها می‌توان بزهکاران را جز افراد استثنایی جامعه تلقی کرد که نیاز به مداخلاتی دارند که بتواند به آن‌ها کمک کرد که بتوانند در جامعه زندگی کنند. به طور کلی می‌توان گفت که با توجه به پژوهش‌های صورت گرفته آموزش حل مسئله برای بزهکاران و کاهش پرخاشگری آن‌ها مؤثر است، ولی پژوهشی که بتواند اثربخشی حل مسئله بر نگرش اجتماعی بزهکاران را بسنجد صورت نگرفته است. لذا هدف از این پژوهش بررسی اثربخشی آموزش

^۸. Bek

مراجعه به خوابگاه دختران و توجیه طرح و
 آشنایی با اهداف و روند پژوهش، پرسشنامه‌ها
 در اختیار آن‌ها قرار گرفت و ۳۲ نفر که
 کم‌ترین نمره را گرفتند انتخاب و به صورت
 تصادفی در دو گروه آزمایش و کنترل قرار

گرفتند سپس آزمودنی‌ها طی ۸ جلسه ۹۰
 دقیقه‌ای هفته‌ای دو جلسه به صورت گروهی
 مورد آموزش قرار گرفتند. به گروه آزمایش
 متغیر مستقل (حل مسئله) اعمال شد ولی به

جدول ۱. خلاصه‌ای از بسته‌ی آموزشی حل مسئله

جلسات	اهداف جلسات	محتوای جلسات	تمرین و تکالیف جلسات
جلسه اول: معارفه و تشخیص موقعیت کلی	آشنایی دختران بزهدکار با پژوهشگر و فراهم کردن زمینه درک و تفاهم متقابل و بیان انتظارات پژوهشگر از آزمودنی‌های مذکور	توضیحات تکمیلی پیرامون ضرورت و نقش مهارت حل مسئله در زندگی	پرسیدن دو سوال و فکر کردن به آن. چه برداشتی از مهارت حل مسئله دارید.
جلسه دوم: ایجاد و تقویت حس تشخیص کلی موقعیت آزمودنی در جهت حل مسئله	الف) آشنایی آزمودنی با رویکرد صحیح برخورد با مسئله ب) توجه به ابعاد شناختی و هیجانی آزمودنی‌ها	الف) مروری بر مطالب ارائه شده در جلسه قبل ب) ارزیابی تکالیف آزمودنی‌ها	اهمیت، ضرورت و نقش مهارت حل مسئله را در زندگی روزمره مورد بررسی قرار دهید. چند مسأله از مسائل روزمره خود یا دوستانتان را برشمارید.
جلسه سوم: تعریف دقیق مسئله و فرمول بندی حل مسئله	الف) تعریف دقیق مسئله و این که مسئله چیست ب) آموزش اولویت‌بندی مسائل برای مشخص شدن مسائل اصلی و کنار گذاردن مسائل کم اهمیت تر و غیر مرتبط	الف) تعریف دقیق و روشن مسئله (تا زمانی که به روشنی تعریف نشود نمی توان آن را حل کرد). ب) دقیقاً باید مشخص کرد مسئله چیست؟ چرا بوجود آمده؟	از آزمودنی‌ها خواسته شده، چند مسئله را به دلخواه خود دقیقاً تعریف و فرمول بندی کنند.
جلسه چهارم: یافتن راه حل‌های متعدد	یافتن راه حل‌های مختلف و متنوع و تأکید بر کمیت راه حل‌ها نه کیفیت آنها	الف) مروری بر مطالب ارائه شده در جلسه قبل ب) ارزیابی تکالیف آزمودنی‌ها ج) استفاده از تکنیک بارش مغزی	پس از مشخص کردن مسئله اصلی با استفاده از روش بارش ذهنی، از بزهدکار خواسته می شود هر راه حلی را که به ذهنش می رسد، ثبت کند.

گلدفرید^۹ (۱۹۷۱) توصیف شده است، استفاده شد.

گروه کنترل آموزشی داده نشد. پس از پایان دوره، دو گروه مورد سنجش مجدد (پس از موزن) قرار گرفتند. در این پژوهش از مدل حل مسئله‌ی اجتماعی که توسط دزوریللا و

⁹. Dzurilla & Coldfried

سبک اجتنابی حل مسئله به وسیله سوالات (۱-۱۰-۱۲-۱۷-۱۸) و سبک تکانشی-بی توجهی حل مسئله که به وسیله سوالات (۶-۱۱-۱۵-۱۹-۲۳) اندازه گیری می‌شوند. دو خرده مقیاس (جهت گیری مثبت حل مسئله و سبک منطقی حل مسئله) حل مسئله سازنده و کارا را اندازه گیری می‌کنند. سه خرده مقیاس باقی مانده حل مسئله غیر عادی و ناقص را اندازه گیری می‌کنند. دو خرده مقیاس حل مسئله سازنده و کارا که شامل جهت گیری مثبت و سبک منطقی حل مسئله است به صورت مثبت نمره گذاری می‌شوند. اما خرده مقیاس بدکارکردی به صورت منفی نمره گذاری می‌شوند. برای به دست آوردن نمره خرده مقیاس‌های بدکارکردی می‌توان گفت که نتیجه این مقیاس‌ها، نمره‌های وارونه‌ای هستند که از تفریق نمرات حقیقی از بالاترین نمره احتمالی به دست می‌آیند. برای به دست آوردن نمره کل مقیاس باید نمره هر خرده مقیاس را بر تعداد آیت‌های خود خرده مقیاس تقسیم کرد تا همه خرده مقیاس‌ها به طور یکسان در نمره نهایی مشارکت داشته باشند. نمره بالا در این پرسشنامه نشان دهنده‌ی حل آسان، کار او سازنده مسئله است در حالی که نمره پایین نشان دهنده‌ی حل ناقص، ناکارآمد و بد کارکردی برای مسئله است. پایایی آزمون برای این پرسشنامه بین ۰/۶۸ تا ۰/۹۱ و ضریب آلفای آن بین ۰/۶۹ تا ۰/۹۵ گزارش شده است (دزوریل، مید، اولیورز، ۲۰۰۰). روایی سازه این پرسشنامه نیز با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی و همبستگی با دیگر مقیاس‌های حل مسئله و

روایی و پایایی بسته‌ی آموزشی: برای به دست آوردن روایی از روایی محتوایی استفاده شد بعد از تهیه ی بسته ی آموزشی از متخصصین این حوزه سوالاتی پرسیده شد و با توجه به نظرات و تأیید متخصصان بسته ی آموزشی مورد استفاده قرار گرفت.

ابزارها

پرسشنامه سبک حل مسئله اجتماعی^{۱۰}: فرم کوتاه تجدید نظر شده پرسشنامه توانایی حل مسئله اجتماعی یک مقیاس خود گزارش دهی برای اندازه گیری مهارت‌های حل مسئله اجتماعی است. این مقیاس مبتنی بر کار قبلی مؤلفان (دزوریل، نزو، مید و اولیورز) است، که مؤلفه‌های عمده مدل نظری حل مسئله اجتماعی را بررسی و اندازه گیری می‌کند (دزوریل ۱۹۹۹-۱۹۸۲). فرم بلند این مقیاس دارای ۵۲ سوال است و ۵ خرده مقیاس دارد. اما فرم کوتاه آن دارای همان ۵ خرده مقیاس اما شامل ۲۵ سوال است و روی مقیاس ۵ درجه لیکرت از کاملاً نادرست تا کاملاً درست نمره گذاری می‌شود. دو خرده مقیاس جهت گیری حل مسئله را اندازه گیری می‌کنند. یعنی جهت گیری مثبت حل مسئله به وسیله سوالات (۵-۷-۱۴) و جهت گیری منفی مسئله به وسیله سوالات (۲۲-۱۳-۹-۴-۲) سه خرده مقیاس آن نیز سبک حل مسئله اجتماعی را اندازه گیری می‌کنند. سبک منطقی حل مسئله به وسیله سوالات (۲-۸-۱۶-۲۰-۲۱-۲۴-۲۵) اندازه گیری می‌شود.

¹⁰. Social problem solving Questionnaire

بیشتر از ۳ نگرش مثبت فرد راجع به موضوعات مورد مطالعه است. برای آزمون پایایی ابزار تحقیق ابتدا پرسشنامه‌های تحقیق در بین ۳۲ نفر از افراد جامعه مورد مطالعه توزیع و سپس پس از ورود اطلاعات آن به نرم افزار برای سنجش پایایی آن از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد. یکی از روش‌های سنجش پایایی ابزار اندازه‌گیری پایایی سازگاری اجزا است که مشهورترین آزمون برای اندازه‌گیری آن آزمون آلفای کرونباخ است. دامنه این آزمون بین صفر و یک است هر چه مقدار آلفای کرونباخ به ۱ نزدیکتر باشد نشانه روایی بیشتر ابزار اندازه‌گیری و هر چه به صفر نزدیکتر باشد دال بر روایی ضعیف‌تر ابزار اندازه‌گیری است. در تحقیق حاضر نیز پرسشنامه تحقیق با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ پایایی آن مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن به صورت زیر است.

سازه‌های روان‌شناختی همپوش، تأیید شده‌است (زوریلا و همکاران، ۲۰۰۰) همه تحلیل‌روایی این ابزار را به عنوان یک مقیاس حل مسئله اجتماعی تأیید کرده است. براساس مقاله‌ی با عنوان بررسی شاخص‌های روان‌سنجی و هنجاریابی پرسشنامه توانایی حل مسئله اجتماعی که توسط دانشجوی دکترا و ارشد انجام شده ضریب آلفای ۰/۸۵ و ضریب پایایی باز آزمایی ۰/۸۸ را گزارش کردند.

پرسشنامه نگرش اجتماعی^{۱۱}: در این

پژوهش از پرسشنامه نگرش سنج (جردن و افروز، ۱۹۷۶) که با توجه به نظریه‌ی نگرش گاتمن طراحی شده، اقتباس گردیده است و بر اساس اهداف پژوهش سوالات پرسشنامه در جهت نگرش افراد نسبت به کارگزاران و مسوولان جامعه تغییر می‌کند و نگرش افراد بزهکار را نسبت به مسوولان جامعه می‌سنجد. این پرسشنامه دارای چهار بخش می‌باشد که شامل نگاه و نگرش اقشار مردم نسبت به جایگاه و منزلت کارگزاران و مسوولان، نظرات و نگاه خود فرد به کارگزاران و مسوولان، نگرش عمومی و موقعیت‌های زندگی است. این پرسشنامه دارای ۵۱ سوال است و ۴ خرده مقیاس دارد (نگرش افراد به مسوولان و کارگزاران، نگرش پاسخ‌گویان از دیدگاه مردم به مسوولان و کارگزاران، نگرش عمومی، نگرش به موقعیت‌های زندگی) و روی ۵ درجه‌ی لیکرت از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم نمره‌گذاری می‌شود که نمره کمتر از ۳ نگرش منفی، و نمره ۳ نگرش بینابین و

^{۱۱}. Social Attitudes Questionnaire

جدول ۲. ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه نگرش اجتماعی

مقیاس‌ها	مقدار آلفای کرونباخ
نگرش مردم به کارگزاران و مدیران	۰/۸۵
نگرش پاسخگویان به کارگزاران و مدیران در مقایسه با مردم	۰/۸۱
نظرات عمومی	۰/۸۸
موقعیت های زندگی	۰/۸۰

چندمتغیری را روی نمره‌های پس آزمون با کنترل پیش آزمون های متغیرهای نگرش اجتماعی و مؤلفه‌های آن نشان می‌دهد.

یافته‌ها

مندرجات جدول ۴. نشان می‌دهد که بین گروه های آزمایشی و کنترل از لحاظ حداقل یکی از متغیرهای وابسته (نگرش اجتماعی ومؤلفه های آن) تفاوت معنی‌داری وجود دارد. همچنین باتوجه به مجذوراتا می‌توان گفت ۱۳ درصد تفاوت دوگروه مربوط به متغیرهای نگرش اجتماعی ومؤلفه‌های آن است. توان آماری بالای ۰/۸۰ درصد حاکی از کفایت حجم نمونه می‌باشد.

برای بررسی تفاوت، پنج تحلیل کوواریانس تک متغیری در متن مانکوا روی متغیرهای نگرش اجتماعی ومؤلفه‌های آن انجام شد. جدول ۵. نتایج تحلیل کوواریانس تک متغیری را برای مقایسه نمره های پس آزمون متغیر نگرش اجتماعی ومؤلفه‌های آن با کنترل پیش آزمون متغیر وابسته در گروه‌های آزمایشی و کنترل نشان می‌دهد.

هم‌چنانکه مقادیر بالای آلفای کرونباخ نشان می‌دهد مقیاس‌های بکار رفته در پرسشنامه تحقیق با توجه به نمره گزاری کرونباخ از پایایی قابل قبولی برخوردارند. بنابراین پرسشنامه‌های تحقیق از پایایی لازم برخوردار است. برای به دست آوردن روایی این پرسشنامه محقق ساخته، از روایی محتوایی استفاده شد. بدین ترتیب که از ۴ نفر از کارشناسان در رابطه با پرسشنامه نگرش اجتماعی سوال پرسیده شد. به این شکل که این سوال به همراه پرسشنامه برای آن‌ها پیوست گردید. روایی این پرسشنامه ۰/۷۵ به دست آمد.

جدول ۳. میانگین و انحراف معیار نمره مربوط به پیش آزمون و پس آزمون متغیرهای نگرش اجتماعی و مؤلفه‌های آن در گروه آزمایشی و کنترل را نشان می‌دهد. جهت بررسی اثر مداخله آزمایشی، تحلیل کوواریانس چند متغیری مانکوا روی نمره‌های پس آزمون، با کنترل پیش آزمون متغیرهای وابسته پژوهش (نگرش اجتماعی و مؤلفه‌های آن) انجام گرفت. جدول ۴. نتایج تحلیل کوواریانس

جدول ۳. شاخص‌های توصیفی متغیرهای نگرش اجتماعی و مؤلفه‌های آن

متغیر	آزمودنی	تعداد	میانگین	انحراف معیار
دیدگاه مردم (پیش آزمون)	آزمایشی	۱۶	۲/۸۹	۳/۷۰
	کنترل	۱۶	۲/۶۸	۶/۹۶
دیدگاه مردم (پس آزمون)	آزمایشی	۱۶	۲/۹۶	۸/۱۴
	کنترل	۱۶	۲/۷۱	۷/۳۱
کارگزاران و مسوولان (پیش آزمون)	آزمایشی	۱۶	۲/۵۱	۶/۹۷
	کنترل	۱۶	۲/۶۶	۷/۷۵
کارگزاران و مسوولان (پس آزمون)	آزمایشی	۱۶	۲/۹	۸/۶۸
	کنترل	۱۶	۵۳/۹۴	۷/۸۲
نگرش عمومی (پیش آزمون)	آزمایشی	۱۶	۲/۹۷	۳/۵۲
	کنترل	۱۶	۲/۸۲	۲/۱۹
نگرش عمومی (پس آزمون)	آزمایشی	۱۶	۳/۱۱	۲/۹۴
	کنترل	۱۶	۲/۸۲	۲/۱۹
موقعیت‌های مختلف (پیش آزمون)	آزمایشی	۱۶	۲/۴۸	۳/۰۷
	کنترل	۱۶	۲/۲۵	۱/۷۳
موقعیت‌های مختلف (پس آزمون)	آزمایشی	۱۶	۲/۵۳	۳/۳۳
	کنترل	۱۶	۲/۲۱	۱/۹۲

جدول ۴. نتایج تحلیل کواریانس چند متغیری روی نمرات نگرش اجتماعی و مؤلفه‌های آن در دانش‌آموزان

نام آزمون	مقدار	F	Df خطا	Df فرضیه	سطح معنی داری	مجذور توان آماری
آزمون اثر پیلایی	۰/۲۵۱	۱/۷۴	۵	۲۶	۰/۰۴۱	۰/۳۳۰

۱	۰/۳۳۰	۰/۰۴۱	۲۶	۵	۱/۷۴	۰/۷۴۹	آزمون لامبدای ویلکز
۱	۰/۳۳۰	۰/۰۴۱	۲۶	۵	۱/۷۴	۰/۳۳۵	آزمون اثر هتلینگ
۱	۰/۳۳۰	۰/۰۴۱	۲۶	۵	۱/۷۴	۰/۳۳۵	آزمون بزرگترین ریشه روی

جدول ۵. نتایج تحلیل کواریانس متغیر نگرش اجتماعی ومؤلفه های آن در گروه‌های آزمایشی و کنترل

منبع تغییر	مجموع مجذورات	Df	میانگین مجذورات	F	معنی داری	مجذور اتا	توان آماری
نگرش اجتماعی	۱۲۲۷/۷۸	۱	۱۲۲۷/۷۸	۸/۴۷	۰/۰۰۷	۰/۲۲۶	۱
گروه	۷۳۱/۳۵	۱	۷۳۱/۳۵	۵/۰۵	۰/۰۲۲	۰/۲۳۱	۱
مقدار خطا	۴۱۹۹/۴۱	۲۹	۱۴۴/۸۱				
جمع	۶۳۳۵/۱۱	۳۲					

اجتماعی منفی را دارا بودند یعنی نگاه و دید دختران بزهکار به مسوولان و کارگزاران منفی بود، اما پس از آموزش حل مسئله در مرحله ی پس از آزمون تفاوت معنا داری نسبت به پیش آزمون ایجاد شد؛ یعنی نگرش اجتماعی دختران بزهکار نسبت به پیش آزمون و نسبت به گروه کنترل بهبود یافت. این یافته ها تا حدودی با پژوهش های بهرامی (۱۳۹۲)، شکوهی یکتا (۱۳۹۲)، رپی و تامسون^{۱۲} (۲۰۰۵)، دریر، الیوت، فلچر و سوانسون^{۱۳} (۲۰۰۵)، سلیگن، راش و همکاران^{۱۴} (۲۰۱۲)، ربیعی، مولوی و کلاتتری (۱۳۸۸) همخوانی دارد. به نظر اسپیواک و شور مهارت های حل مسئله، به عنوان توانایی

یافته‌های جدول ۵. نشان می‌دهد، کواریانس (F=۵/۰۵، P<۰/۰۵) معنی دار است. همان گونه که مجذور اتا نشان می‌دهد آموزش حل مساله موجب ۲۳ درصد تغییرات متغیر نگرش اجتماعی، شده است توان آماری بالای ۰/۸۰ درصد حاکی از کفایت حجم نمونه می باشد. بنابراین، با اطمینان می‌توان ادعا نمود آموزش حل مساله در بهبود نگرش اجتماعی گروه آزمایشی مؤثر بوده است.

بحث

هدف از پژوهش بررسی اثربخشی آموزش حل مسئله بر نگرش اجتماعی دختران بزهکار است. یافته‌های این پژوهش نشان داد که در مرحله‌ی پیش‌آزمون، دختران بزهکار نگرش

¹². Rapee & Thompson

¹³. Dreer, Elliot, Fletcher & Swanson

¹⁴. Seligen, Rash

باورهای ما پیوند دارد، و «تأمیل به عمل» به آمادگی برای پاسخگویی به شیوه‌ای خاص اطلاق می‌شود (کریمی، ۱۳۸۰). حل مسائل به گونه‌ی درست و برخورد با مشکلات به نحو سازنده به صورت مستقیم نگاه و جهان بینی فرد را نسبت به محیط پیرامون خود دچار تغییر می‌کند، یادگیری نحوه‌ی درست حل مشکلات نه تنها نگرش فرد را نسبت محیط خود مثبت خواهد کرد بلکه نگرش او نسبت به افراد پیرامون خود و نگرش او نسبت به خودش را نیز مثبت می‌کند، کازدین^{۱۸} (۱۹۹۰)، آموزش مهارت‌های حل مسئله را روشی می‌داند که در آن فرض می‌شود کودکان دارای رفتارهای ناپه‌نچار از نواقصی در فرایندهای شناختی رنج می‌برند و به نظر او، زمانی که مهارت‌های حل مسئله وجود داشته باشند، فرد می‌تواند در مقابل تاثیرات حوادث منفی دفاع کند. دختران بزهکار به واسطه حل کردن مشکلات و تنش‌های خود به صورت غلط و نادرست، احساس ناامنی درون خود را قوی‌تر می‌کنند و در نتیجه هم نگاهشان نسبت به خود و هم نگاهشان نسبت به دیگران را منفی‌تر کرده و در نتیجه در اثر زمان دچار جهان بینی تاریکی نسبت به همه امور می‌شوند. بنابراین آموزش حل مسئله به صورت معنا داری نگرش فرد را به صورت همه جانبه تحت تأثیر خود قرار خواهد داد. همان طور که گفته شد نگرش دارای سه عنصر شناختی، عاطفی و رفتاری است در این پژوهش از روش حل مسئله به شیوه‌ی

خلق راه‌های مختلف برای حل مسئله و توجه به پیامدهای مختلف، کلید تسهیل بهداشت اجتماعی و روان شناختی است. افراد فاقد مهارت‌های شناختی مسائل میان فردی بیش‌تر پرخاشگر هستند، به دیگران اهمیت نمی‌دهند و از نظر اجتماعی منزوی هستند این شرایط ممکن است به سازگاری ضعیف در مدرسه و نیز بزهکاری منجر شود (شور^{۱۵}، ۱۹۷۹؛ شور و اسپواک^{۱۶}، ۱۹۷۸؛ اسپواک، مارکوس و سوفیت^{۱۷}، ۱۹۸۶). همان طور که می‌دانیم نگرش یک مؤلفه‌ی شناختی است. به همین دلیل برای بررسی این فرضیه عواملی که باعث ایجاد در تغییر شناخت و طرز تفکر می‌شود باید بررسی شود. همچنین نگرش‌ها ارزیابی‌ها و واکنش‌های مثبت یا منفی ما درباره‌ی اشیاء، افراد، موقعیت‌ها، یا هر جنبه‌ی دیگر محیط از جمله اندیشه‌های انتزاعی و سیاست‌های اجتماعی هستند که ما اغلب آن را به صورت اظهار نظر بیان می‌کنیم. بروولد (۱۹۷۰) به نقل از کریمی (۱۳۸۰) "نگرش" را واکنش عصبی مثبت یا منفی، نسبت به یک معنی انتزاعی یا اشیاء ملموس تعریف می‌کند. روان‌شناسان اجتماعی نگرش را شامل سه مؤلفه‌ی شناختی، عاطفی و رفتاری می‌دانند (اتکینسون و همکاران، ۲۰۰۱، ترجمه‌ی رفیعی، ۱۳۸۶) «عنصر شناختی» شامل اعتقادات و باورهای شخصی درباره‌ی یک شیء یا اندیشه است. «عنصر عاطفی» یا احساسی آن است که معمولاً نوعی احساس عاطفی با

¹⁵ Shure

¹⁶ Spivac & Shure

¹⁷ Spivac, Marcus & Swift

¹⁸ Cazdin

اجتماعی دانش آموزان پیش دبستانی و پایه ی
اول، فصلنامه تازه‌های علوم شناختی، ۱۵، ۳.
کریمی، یوسف. (۱۳۸۰). روانشناسی اجتماعی.
تهران: نشر ارسباران
منصور، محمود. (۱۳۸۵). روانشناسی
ژنتیک. تهران: سمت.

Beck, A. T. & Lark, D. A. (1988).
*Anxiety and depression: An
information processing perspective.*
Anxiety Research, 1, 23 – 36.

Bornstein, M. H. H. (2003). *Well-
being positive development across
the life course.* Maha -wah:
Lawrence Erlbaum.

Dreer, E., Elliot, R, Fletcher, C.,
Swanson, M. (2005). *Social
problem solving abilities and
psaychological adjustment of
persons in low vision rehabilitation.*
*Rehabilitation Psychology, 89,3,232-
238.*

Dzurilla, T. J., Goldfried, M .R.
(1971). Problem- solving and
behavior modification. *Journal of
abnormal Psychology, 78:* 101-126.

Rapee, M, Thompson, s. (2008). The
effect of situational structure on the
social performance of social
anxious and nonanxious
participants, *Journal of Behavior
Therapy and Experimental
Psychiatry, 33(2): 91-102.*

Shure, M. B. (1979). Training
children to solve interpersonal
problems: A preventive approach.
In R. F. Munoz, L. F. Snowden, &
J. G. Kelly (Eds.), *Social and
psychological research community
settings* (pp.50-68). San Francisco,
CA: Jossey-Bass.

شناختی رفتاری استفاده شد پس می‌توان
نتیجه گرفت آموزش حل مسئله می‌تواند
باعث تغییر در نگرش افراد شود. هنگامی که
فرد بتواند مسائل را با روش صحیح حل کند
در نگرش و دیدگاه او تغییر ایجاد می‌شود ولذا
با توجه به این توضیحات، می‌توان نتیجه‌گیری
کرد که در پژوهش حاضر نیز آموزش حل
مسئله به صورت گروهی با در نظر گرفتن
میزانی از احتمال، توانسته است تا حدی
میزان نگرش اجتماعی دختران بزهکار را
بهبود بخشد.

منابع

اتکینسون، ریتال. اتکینسون، ریچارد؛ س. هیلگارد؛
ارنست، د. (۲۰۰۱). ترجمه رفیعی، حسن؛
ارجمند، محسن؛ حمیدپور، حسن. (۱۳۸۶).
زمینه روانشناسی. تهران: انتشارات ارجمند.

بهرامی، فرزانه. معاضدیان، آمنه. حسینی المدنی،
سید علی. (۱۳۹۲). اثربخشی آموزش حل
مساله و تصمیم گیری بر کاهش نگرش مثبت
وابستگی به مواد افیونی، فصلنامه اعتیاد
پژوهشی سوء مصرف مواد، ۷، ۲۵.

ربیعی، مهدی. کلاتری، مهرداد و عظیمی، حسین
(۱۳۸۸). رابطه ی بین نگرش‌های ناکارآمد و
راهبردهای مقابله ای با سلامت روانی، مجله ی
پژوهش‌های تربیتی و روانشناختی دانشگاه
اصفهان، ۱۰، ۳۰-۲۱.

شکوهی یکتا، محسن. دوابی، مهدی. زمانی، نیره.
پورکریمی، جواد. شریفی، علی. (۱۳۹۲). تاثیر
آموزش برنامه ی « من می‌توانم مشکلم را حل
کنم» بر بهبود مهارت حل مسئله و مهارت‌های

- sexual offences: A validation of the predictive quality of the PCL: SV in Switzerland.*
- Van Kammen, W. B., Lober, R., & Stouthamer – lober, M. (1991). Substance use and its relationship to conduct problem and delinquency in young boy. *Journal of young and adolescence*; 20: 399-413.
- Shure, M. B., & Spivac, G. (1978). *The problem-solving techniques in childrearing* San Francisco: Jossey-Bass.
- Spivac, G., Marcus, J., & Swift, M. (1986). Erly classroom behaviors and later misconduct. *Developmental Psychology*, 22, 124-131.
- Urbaniok, F., Endrass, J., Astrid, A., & moll, T. (2006). *Violent and*